

Biologische fokkerij

Wytze Nauta: 'Biologisch moet ook écht biologisch willen zijn'

In de biologische veehouderij worden gangbare stieren gebruikt. Biologische kippen kruipen uit gangbare eieren. 'Dat kan anders', vindt Wytze Nauta. Hij zet zich in voor biologische KI en voor kippen die geschikt zijn als legkip én als vleeshaan. Bij biologische veehouderij passen dubbel-doelrassen met een goede weerbaarheid tegen ziektes. *Tekst: Luc Ambagts*
/ Foto's: Alger Meekma, Alex Arkink

"Zo meteen ga ik eerst aardappelen afwegen", zegt Wytze Nauta (50) als hij me terug naar het station brengt. Behalve landbouwonderzoeker, fokkerijspecialist en projectleider is Wytze ook stadsboer. Op toekomstige bouwgrond in Amersfoort

verbouwt hij aardappelen, pompoenen en graan. Ook maait hij gras voor hooi. Hij vertelt uitgebreid hoe hij vorig jaar in een lege hal op het industriegebied het graan in rijen te drogen kon leggen. "Die hal mocht ik voor niks gebruiken. Ik ging er

elke dag even heen om het graan te keren. Er zat veel onkruidzaad tussen. Uiteindelijk gebruikte ik het als voer voor m'n kippen. Je snapt dat ik wel eens dacht 'waar ben ik mee bezig'. Maar ik wil de mensen in de stad graag laten zien waar hun eten vandaan komt. Daar heb je dan wat voor over." Wytze is een pionier die al doende oplossingen creëert.

Na zijn studie zoötechniek, fokkerij en biotechnologie in Wageningen was hij een tijd lang werkzaam in de gangbare fokkerij. Dat bracht hem intensief in verbinding met moderne technieken als superovulatie en embryotransplantatie. 'Dit is niet mijn wereld', werd hem toen duidelijk. "Donorkoeien worden met

< Wytze bij een toom dubbeldoelkippen

hormonen gespoten om ze te laten superovuleren", vertelt hij. "Daar hebben ze echt last van. De eierstokken die normaal zo groot zijn als een duivenei, worden zo groot als een vuist. De koeien durven dan bijna niet te lopen een week lang. Je moet het maar vergelijken met dat iemand jou tegen je ballen trapt." Superovulatie levert na bevruchting en het uitspoelen van de baarmoeder zo'n 10 tot 20 embryo's op die later bij andere koeien in worden gebracht. "Biologische veehouders vinden vaak aan de keukentafel dat ze daar niet in mee moeten gaan, maar in de praktijk kopen ze toch weer rietjes van die stieren."

Stichting Bio-KI

Wytze ging op zoek naar een alternatief. In 2009 promoveerde hij op zijn onderzoek naar de mogelijkheden voor fokkerij in de biologische landbouw. "Toen wilde ik het ook gaan doen!" Met Europese subsidie startte hij samen met veehouders een bedrijfsnetwerk voor biologische fokkerij, waaruit Stichting Bio-KI is voortgekomen.

"Biologisch moet ook écht biologisch willen zijn", vindt Wytze. "Het beeld dat burgers van biologische fokkerij hebben, klopt vaak niet met de werkelijkheid. Er worden veelal geen

stieren van biologische bedrijven gebruikt. Het houden van een eigen stier is niet voor iedereen een optie. Daarom ging ik op zoek naar hoe je met stieren van biologische bedrijven toch Kunstmatige Inseminatie (KI) kunt aanbieden."

Een gangbare koe levert een topproductie met veel, goedkoop krachtvoer, terwijl een biologische koe vooral ruwvoer – gras, hooi of kuil – moet verwerken. Dat vraagt een ander type koe. Stichting Bio-KI heeft aandacht voor de eigenheid van de biologische landbouw én voor de integriteit van de dieren. In de gangbare fokkerij is, dankzij veel tijdrend onderzoek, van elke topstier heel precies bekend hoe die zijn eigenschappen vererft. Maar eenzijdig gebruik van deze stieren levert verschraving van de genetische variatie op. Stichting Bio-KI gebruikt een 'young bull' systeem, waarin steeds meerdere jonge stieren van de beste biologische koefamilies worden ingezet. "Het mooiste is als een melkveehouder zegt: jammer dat het een stiertje is, want ik had nog wel een vaarskalf van deze koe willen hebben. Die stiertjes moeten we dus hebben."

Stichting Bio-KI levert nu sperma-rietjes van acht verschillende stieren van verschillende rassen: zuiver MRIJ, HF, FH, Fleckvieh en twee kruisling stieren met Blaarkop en

Brown Swiss bloed. Deze stieren zijn afkomstig van koeien met hoge levensproducties. Wytze: "Bio-KI levert een bijdrage aan het fokken van sterke koeien met een goede afweer die goed binnen de biologische bedrijfsvoering passen." Het dubbeldoel-karakter van deze rassen speelt ook mee: de stiertjes zijn geschikt voor vleesproductie. (In de vorige Dynamisch Perspectief (pag. 28) was te lezen dat veel stierkalfjes uit de melkveehouderij kort na de geboorte bij de Rendac worden verbrand.)

Sinds de start in 2009 zijn er nu meer dan 5000 rietjes verkocht. De potentie is veel groter: alleen al in Nederland heeft de biologische veehouderij ongeveer 50.000 doses sperma per jaar nodig. "Ons streven is 10.000 doses per jaar te verkopen van 10 jonge stieren. Als meer boeren mee gaan doen, wordt het een echt fokprogramma en kan het systeem zichzelf gaan bedruipen." Om het zo ver te krijgen, is Bio-KI met 'Adopteer een stier' gestart (zie kader).

Dubbeldoelkip

In oktober was Wytze als voorzitter van Eco-AB (European Consortium for Animal Breeding) naar het wereldcongres van IFOAM, de internationale paraplu-organisatie van de biologische landbouwbeweging. Ook daar is

hij een voorvechter voor biologische fokkerij. Dat geldt niet alleen voor de koeien. Langzaamaan dringt het besef door dat jaarlijks miljoenen uitgebroede kuikens als 'onbruikbare dieren' door de verhakselaar gaan. De hanen van de legrassen voldoen niet aan de opfokmarges die de vleeskipindustrie eist om 'rendabel' te zijn. En de vleesrassen leggen te weinig eieren. Ook dat zou de biologische landbouw anders moeten willen doen, vindt niet alleen Wytze.

De oplossing ligt in dubbeldoelrassen: kippen die redelijk goed leggen en ook redelijk goed vlees aanzetten. Wytze is er vijf jaar geleden vanuit het Louis Bolk Instituut (LBI) aan begonnen in samenwerking met pluimveehouders Gerjan Slingenberg en Wim Vredevoogd. Het fokken van een nieuw kippenras is ongekend in een industrie waar de meest gebruikte kippen hybriden zijn, die worden geleverd door enkele grote fokbedrijven die onderdeel zijn van multinationals. Deze hybriden worden gefokt door zuivere ouderlijnen te kruisen; de buitenwereld krijgt die zuivere lijnen niet te zien. Ook de biologische pluimveehouders werken met die gangbare hybride kuikens, alleen worden ze onder biologische omstandigheden opgefokt. Daarna mogen zij biologische eieren produceren.

Het LBI-project startte de zoektocht naar een

geschikte dubbeldoelkip met een aantal hybriden en twee zuivere rassen, Hagheweider en Sussex. Meestal wordt gedacht dat je met een hybride niet door kan fokken. Het project ontzenuwde dat vooroordeel. Meteen in de eerste generatie hadden ze al een robuuste kip die een stap op weg was naar het 'dubbeldoel'. Door herhaalde selectie en nieuwe kruisingen is er nu met de zevende generatie een kippenras ontstaan, dat in de richting van de doelstelling komt: een robuuste kip die goed in de veren zit en waarvan de hanen geschikt zijn als vleeskip en de hennen als legkip. Wytze: "Met de winst die je met het vlees van de hanen haalt, zou je de opfok kunnen betalen. De wat mindere leg van de hennen maakt niet veel uit. Ik heb uitgerekend dat je dat uiteindelijk maar 1 cent per ei scheelt. Zeker op wat kleinere schaal met bedrijven die zo'n 250 kippen houden, moet het uit kunnen. Je opereert dan in een nichemarkt met een heel goed product." Wytze is in overleg met allerlei mogelijke partners om het project op te kunnen schalen (zie ook kader). Zeker 30 boerderijen met een kleine kippentak hebben aangegeven belangstelling te hebben voor het nieuwe ras, maar zoveel kippen en eieren zijn er nog niet ...

Voor meer informatie, kijk op www.biologischefokkerij.nl

Adopteer een stier!

Stichting Bio-KI vraagt boeren en burgers om mee te doen aan de actie 'Adopteer een stier'. Hiermee maken ze de uitbreiding mogelijk van het gebruik van biologische stieren voor kunstmatige inseminatie. Via deze crowd funding actie hoopt Bio-KI jaarlijks een paar extra stieren in te kunnen zetten. Het 'beschikbaar maken' van een stier kost 3000 euro. Wie een bijdrage levert, mag de stier tijdens een excursie komen bewonderen en zijn kalffjes aaien.

Kijk voor meer informatie op www.biologischefokkerij.nl of stuur een mail naar bio-ki@ziggo.nl.

Toekomst voor de dubbeldoelkip

Om dubbeldoelrassen op biologische bedrijven breed te kunnen introduceren, is opschaling van het fokkerijproject noodzakelijk. Door de recente uitbraak van vogelpest, wordt opnieuw de dringende behoefte gevoeld om binnen de biologische veehouderij met rassen te kunnen werken, die passen bij de bedrijfseigenheid en de biologische bedrijfsvoering; dus geen kippen die gefokt zijn op minimaal voergebruik en maximaal rendement, maar kippen die gefokt zijn op weerbaarheid, levensproductie en dubbeldoel-eigenschappen. Stichting Demeter, BD-pluimveehouders en handelsbedrijven voeren momenteel overleg om verbeteringen te realiseren in de BD-pluimveeketen. Een mogelijkheid is om hiervoor een cent per ei beschikbaar te stellen.